Deddf yr Amgylchedd (Cymru) 2016 Rhan 1 - Adran 6
Y Ddyletswydd Bioamrywiaeth a Chydnerthedd Ecosystemau
Adroddiad a Chynllun Strategol 2019

Bwrdd Iechyd Prifysgol Caerdydd a'r Fro

Cyflwyniad a Chyd-destun

Mae Bwrdd Iechyd Prifysgol Caerdydd a'r Fro yn cydnabod ei gyfrifoldeb i ddiogelu ein hamgylchedd byd-eang drwy reoli ei bortffolio Ystadau er mwyn sicrhau bod y gofal iechyd gorau posibl yn cael ei ddarparu gyda'r lleiaf posibl o effaith negyddol ar ein hamgylchedd, bioamrywiaeth ac ecosystemau cysylltiedig.

Mae Deddf yr Amgylchedd (Cymru) 2016 wedi cyflwyno rhagor o ddyletswyddau'n ymwneud â bioamrywiaeth ac ecosystemau (Adran 6 y ddyletswydd) ar gyfer Awdurdodau Cyhoeddus yng Nghymru ac mae'n ofynnol i'r Bwrdd Iechyd sefydlu a gweithredu'r Cynllun Strategol angenrheidiol a'r rhaglenni cysylltiedig i gydymffurfio â'r ddyletswydd hon.

Mae eiddo Bwrdd Iechyd Prifysgol Caerdydd a'r Fro (BIP) yn cynnwys ystod amrywiol o ysbytai, canolfannau iechyd, clinigau a gwahanol fathau eraill o eiddo fel a ganlyn:

Tabl 1: Crynodeb o Eiddo'r BIP

Disgrifiad o'r Eiddo	**Enw'r Safle, Ysbyty**
Ysbytai Aml-wasanaeth Mawr	Ysbyty Athrofaol Cymru, Ysbyty Athrofaol Llandochau
Ysbytai Cymunedol	Ysbyty Dewi Sant, Ysbyty Brenhinol Caerdydd, Ysbyty'r Barri
Ysbytai Arbenigol	Ysbyty Rookwood
Cyfleusterau Cleifion a Chefnogi Cymunedol	34 safle

Mae arwynebedd llawr yr holl Ysbytai Aml-wasanaeth Mawr a'r Ysbytai Cymunedol yn cyfateb i dros 80% o gyfanswm yr Ystâd ac felly hwy fydd yn cael yr effaith fwyaf sylweddol yn amgylcheddol ac o ran bioamrywiaeth o gymharu â gweddill yr Ystâd.

Hefyd, mae gan y safleoedd hyn weithgarwch gweithredol sylweddol ac felly hwy fydd â'r potensial mwyaf o ran effaith ar fioamrywiaeth.

Dyletswydd a Chyfrifoldebau'r BIP

O dan '*Ddeddf yr Amgylchedd (Cymru) 2016 Rhan 1, Canllawiau ar gyfer Adran 6 – Y Ddyletswydd Bioamrywiaeth a Chydnerthedd Ecosystemau, Canllawiau ar Adrodd'* mae'r BIP wedi'i gategoreiddio o dan Grŵp 3 ar gyfer y math o sefydliad a gweithrediadau Adran 6. Mae gan y Bwrdd Iechyd ddyletswydd i geisio cynnal a gwella bioamrywiaeth lle bynnag bo hynny'n bosibl o fewn gweithrediad cywir ei swyddogaethau.

Sefydliadau Grŵp 3 yw'r rheini sy'n '*sy'n berchen ar dir neu'n rheoli tir y tu hwnt i'w tir eu hunain, waeth a yw eu swyddogaethau'n gysylltiedig â bioamrywiaeth a/neu reoli tir ai peidio'.*

Mae'r camau sydd angen eu cymryd i fodloni cyfrifoldebau Sefydliad Grŵp 3 yn cynnwys:

- Rheoli adeiladau
- Caffael
- Cynaliadwyedd
- Codi ymwybyddiaeth, addysg a hyfforddiant
- Rheoli tir er mwyn cynnal a gwella bioamrywiaeth, a hyrwyddo cydnerthedd ecosystemau.

Manteision bioamrywiaeth

Mae bioamrywiaeth yn rhoi ystod o fanteision yn bersonol, i'r gymdeithas a busnesau:

- **Byd-eang** - *Diogelu a hybu bywyd gwyllt, cynefinoedd naturiol ac ecosystemau a gwyrdroi (lle bo hynny'n bosibl) ddifrod a diraddiad bioamrywiaeth.*

- **Personol a Chymdeithasol** – *Mae bioamrywiaeth iach yn hybu cymdogaeth a diwylliannau cymdeithasol iach.*

- **Iechyd a Lles** - *Bydd darparu gofal iechyd gyda'r effaith lleiaf posibl ar fioamrywiaeth yn gwella lles cleifion, ymwelwyr a staff. Mae cynefinoedd iach a bwyd gwyllt yn darparu amodau amgylcheddol i gefnogi iechyd a lles a bydd felly'n cynorthwyo adferiad cleifion. Dangoswyd bod mynediad at ofodau gwyrdd yn cynorthwyo lles.*

- **Busnes a Chyllid** - *Mae rheoli bioamrywiaeth yn arwain at reoli effeithiol ac effeithlon y Portffolio Ystadau a delwedd gadarnhaol o ran enw da.*

Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol 2015

Mae Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol 2015 yn nodi'r 7 nod canlynol (Ffigur 1, isod). Bydd gwella a chynnal bioamrywiaeth yn cael effaith gadarnhaol ar nifer o'r nodau hyn, sydd wedi'u mapio isod.

Datganiad o Effaith – Sut mae'r BIP yn cael effaith ar fioamrywiaeth

Mae'r BIP yn cael effaith ar fioamrywiaeth yn y meysydd allweddol canlynol, sydd wedi'u mapio i nodau Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol.

Tabl 2 - Crynodeb o effeithiau'r BIP ar fioamrywiaeth

Disgrifiad	Disgrifiad o'r effaith	Nodau Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol
Caffael	Prynu, gwneud, cyflenwi a chludo nwyddau a deunyddiau i'r BIP.	• Cymru lewyrchus • Cymru sy'n gyfrifol ar lefel fyd-eang

Rheoli egni ac allyriadau	Mae allyriadau uniongyrchol ac anuniongyrchol yn effeithio ar ansawdd aer a bioamrywiaeth.	• Cymru lewyrchus • Cymru sy'n gyfrifol ar lefel fyd-eang • Cymru gydnerth • Cymru iachach
Dŵr a gwaredu carthffrwd	Mae defnydd dŵr, triniaethau dŵr a gwaredu carthffrwd i ddraen yn effeithio ar fioamrywiaeth seiliedig ar ddŵr. Mae hyn yn cynnwys dŵr glaw a systemau carthffosiaeth.	• Cymru lewyrchus • Cymru sy'n gyfrifol ar lefel fyd-eang • Cymru gydnerth • Cymru iachach
Rheoli gwastraff	Bydd creu, rheoli, ailgylchu a gwaredu gwastraff yn effeithio'n uniongyrchol ar fioamrywiaeth.	• Cymru lewyrchus • Cymru sy'n gyfrifol ar lefel fyd-eang • Cymru gydnerth • Cymru iachach
Teithio a thrafnidiaeth gynaliadwy	Bydd rheoli traffig, defnydd y BIP o gerbydau a dewisiadau teithio cynaliadwy yn cael effaith uniongyrchol ar fioamrywiaeth.	• Cymru lewyrchus • Cymru sy'n gyfrifol ar lefel fyd-eang • Cymru gydnerth • Cymru iachach
Rheoli tir	Bydd cynnal a chadw tiroedd, gerddi, llwybrau, ffyrdd a thoeon yn cael effaith uniongyrchol ar fioamrywiaeth.	• Cymru sy'n gyfrifol ar lefel fyd-eang • Cymru gydnerth

Byddwn yn gwreiddio ffyrdd o weithio Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (hirdymor, atal, integreiddio, cydweithredu, cynnwys) yn ein dull ar gyfer cynnal a gwella bioamrywiaeth.

System Rheoli Amgylcheddol y BIP

Mae'r BIP yn gweithredu System Rheoli Amgylcheddol (EMS) ac mae wedi cyflawni Achrediad Safon Rhyngwladol ISO14001 a chaiff ei asesu'n allanol gan Sefydliad Safonau Prydeinig (BSI).

Rheolir yr EMS drwy'r Bwrdd Gwasanaeth Ystadau a Chyfleusterau Cyfalaf (CEF) ac mae wedi sefydlu Grŵp Llywio Rheoli Amgylcheddol a Gadeirir gan Gyfarwyddwr y CEF. Mae'r aelodau yn cynnwys yr holl randdeiliaid allweddol sy'n cael effaith/dylanwad ar Reoli Amgylcheddol yn cynnwys Byrddau Ystadau, Egni a Rheoli Gwastraff, Cyfleusterau a Clinigol.

Mae'r BIP hefyd yn gweithredu Polisi Rheoli Amgylcheddol trosfwaol sy'n cynnwys Egni, Dŵr a Rheoli Cynaliadwyedd. Rheolir a chymeradwyir hwn drwy'r Pwyllgor Iechyd a Diogelwch, sy'n adrodd wrth y Bwrdd.

Bydd rheoli ac adrodd am fioamrywiaeth yn cael ei integreiddio i'r mecanwaith llywodraethu sy'n bodoli eisoes, gydag adroddiadau allweddol yn cael eu copïo i Grŵp Llywio Llesiant a Chenedlaethau'r Dyfodol y BIP er gwybodaeth a sicrwydd.

Rheoli bioamrywiaeth a phrosiectau

Ar hyn o bryd mae'r BIP yn cynnal y rhaglen ganlynol o weithgareddau a mentrau mewn perthynas â bioamrywiaeth a dyletswyddau Adran 6:

Tabl 3: Crynodeb o'r gweithgareddau a'r mentrau presennol.

Disgrifiad	Gweithgaredd	Cyfrifoldeb
Cynnal a chadw tiroedd, gerddi a llwybrau	Torri gwair, chwynnu, plannu a rheoli borderi / gerddi cwrt a thoeon sydd wedi'u hau (Hafan-y-Coed), codi sbwriel a dail.	Adran Ystadau
	Arolygon coed blynyddol a gynhelir yn ôl y galw a defnyddio contractwyr arbenigol i wneud gwaith cynnal a chadw coed.	Adran Ystadau
	Pwll Lakeside y BIP yn cael ei reoli a'i gynnal a'i gadw gan gontractwr arbenigol.	Adran Ystadau
	Rheoli bywyd gwyllt yn ôl yr angen drwy gontractwr arbenigol a defnydd mesurau difa pla priodol.	Adran Ystadau
Prosiectau cyfalaf	Datblygir a chynllunnir Cynlluniau Cyfalaf yn unol â safonau a chanllawiau bioamrywiaeth perthnasol sy'n cynnwys: Asesiadau BREAAM, Corff Cymeradwyo Draenio Cynaliadwy (SABS), Systemau Draenio Cynaliadwy (SUDS) ac ati	Cynllunio Cyfalaf
Prosiectau bioamrywiaeth gofodau gwyrdd	Mae'r BIP wedi/yn cynnal ystod o brosiectau'n ymwneud â gweithredu ar 'ofodau gwyrdd' yn cynnwys: • Ystod o fentrau bywyd gwyllt yn cynnwys cyfarpar bwydo adar, bath adar a gwesty pryfed yn Ysbyty Rookwood, blychau adar ar safle Ysbyty Athrofaol Landochau. Rydym yn archwilio'r	Elusen Celfyddydau ac Iechyd

	syniad o gyflwyno cartrefi i ddraenogod yn Ein Perllan, YALl. • Cyflwyno gweirglodd bywyd gwyllt yn Ysbyty'r Barri. • Cyflwyno cychod gwenyn ar do Adeilad Cochrane yn YAC ac Uned Llanfair yn YALl. • Archwilio'r syniad o ddefnyddio'r gofod gwyrdd yng Nghanolfan Pentywyn drwy'r Tîm Iechyd Meddwl Cymunedol fel ardal fechan ar gyfer tyfu. • Ardal wedi'i phlannu'n rhannol naturiol fydd Ein Perllan sydd wedi'i neilltuo ar gyfer diogelu planhigion a bywyd gwyllt. Mae'n cynnwys 7 erw o dir pori rhannol wledig a choetir sy'n llunio rhan o ystâd Ysbyty Athrofaol Landochau.	
Gweithgareddau ymwybyddiaeth	Enillodd Bwrdd iechyd Prifysgol Caerdydd a'r Fro ac Elusen Iechyd Caerdydd a'r Fro fedal Arian a'r Gwely Blodeuo Gorau yn sioe RHS Caerdydd yn 2019. 	Elusen Celfyddydau ac Iechyd

Adroddiad a Chynllun Gweithredu Strategol

Argymhellion cychwynnol rhagarweiniol

Er mwyn bodloni Dyletswyddau Adran 6 Deddf yr Amgylchedd (Cymru) 2016 mae'r argymhellion cychwynnol a'r camau gweithredu canlynol wedi'u hamlygu ar gyfer y BIP:

- **Comisiynu asesiad ac archwiliad bioamrywiaeth arbenigol**
    - Bydd y Bwrdd Iechyd yn defnyddio sefydliad arbenigol i asesu'r BIP mewn perthynas â gofynion dyletswyddau Adran 6 a datblygu argymhellion wedi'u blaenoriaethau a'u costio er mwyn sicrhau cydymffurfiad.
    - Bydd yr astudiaeth yn rhoi dealltwriaeth lawn i'r BIP o'r bywyd gwyllt, ecosystemau a chynefinoedd sy'n bresennol ym mhortffolio'r Ystadau gan gynnwys eu cyflwr a'u ffyniant.
    - Bydd yr asesiad ac archwiliad hefyd yn cynnwys dadansoddiad o unrhyw fylchau a nodi unrhyw risgiau sy'n gysylltiedig â graddiad Coch, Melyn, Gwyrdd.
- **Gwella ein Cynllun Gweithredu Strategol Bioamrywiaeth**
    - Bydd y BIP yn gwella ac yn datblygu ein gweithredoedd o ran bioamrywiaeth mewn ymateb i gasgliadau ac argymhellion yr asesiad ac archwiliad bioamrywiaeth. Yn ystod datblygiad y Cynllun Gweithredu Strategol Bioamrywiaeth gwell byddwn yn ymgynghori â rhanddeiliaid allweddol a phartneriaid, a bydd y Cynllun gwell yn cael ei gyhoeddi erbyn trydydd chwarter 2020/21
- **Trefniadau llywodraethu ac adarodd**
    - Bydd y BIP yn integreiddio'r prosesau llywodraethu ar gyfer rhoi'r ddyletswydd bioamrywiaeth ar waith i'r System Rheoli Amgylcheddol bresennol. Bydd y trefniadau yn cynnwys y strwythur adrodd, rolau, cyfrifoldebau ac adnoddau i gyflawni nodau ac amcanion y Cynllun.

Camau penodol i fynd i'r afael ag amcanion y Cynllun Gweithredu Adfer Natur

Bydd yr ymatebion canlynol i chwe amcan y Cynllun Gweithredu Adfer Natur (CGAN) yn cael eu haddasu a'u mireinio yng ngoleuni casgliadau ac argymhellion yr asesiad ac archwiliad bioamrywiaeth.

Amcan 1 CGAN: Ennyn a chefnogi cyfranogiad a dealltwriaeth er mwyn i fioamrywiaeth fwrw gwreiddiau yn y broses benderfynu ar bob lefel

Bydd y BIP yn sefydlu'r trefniadau llywodraethu corfforaethol angenrheidiol i sicrhau bod y Bwrdd Iechyd a rhanddeiliaid cysylltiedig yn cyfranogi'n llawn ac yn gwreiddio bioamrywiaeth drwy'r gwaith gwneud penderfyniadau priodol yn gyfan.

Cyflawnir hyn yn y ffyrdd canlynol:

- Cyfrifoldeb y Grŵp Llywio Rheoli Amgylcheddol (EMSG) fydd y Cynllun Gweithredu Strategol Bioamrywiaeth a'i reolaeth ac fe'i cynhwysir fel rhan o System Rheoli Amgylcheddol y BIP.
- Diffinnir rolau a chyfrifoldebau fel rhan o'r Cynllun Gweithredu Strategol Bioamrywiaeth.
- Pan fo angen, sefydlir Grwpiau Gorchwyl a Gorffen penodol i gynnal prosiectau bioamrywiaeth a'r meysydd gwaith/astudiaeth y canolbwyntir arnynt.
- Datblygir nodau'r Cynllun yn amcanion CAMPUS ar gyfer pob un o amcanion y CGAN a'u hintegreiddio fel sy'n briodol i amcanion adrannol corfforaethol a lleol.
- Bydd cynlluniau gweithredu blynyddol yn cael eu datblygu gyda'r amserlenni, adnoddau ac arweinwyr angenrheidiol ar gyfer pob cam gweithredu.
- Darperir sesiynau ymwybyddiaeth, addysg a hyfforddiant i aelodau staff priodol.
- Sefydlir proses monitro ac adolygu drwy'r EMSG er mwyn mynd i'r afael a monitro cynnydd y cynllun gweithredu (rhagor o fanylion yn Amcan 5).

Amcan 2 CGAN: Diogelu rhywogaethau a chynefinoedd sydd o'r pwys mwyaf a'u rheoli'n well

Er mwyn bodloni gofynion yr amcan hwn cymerir y camau canlynol:

- Nodi statws presennol rhywogaethau a chynefinoedd sydd o'r pwys mwyaf sy'n bresennol yn y portffolio Ystadau.
- Nodi a blaenoriaethu gofynion y cynefinoedd sydd o'r pwys mwyaf.
- Datblygu a rhoi ar waith gynllun gweithredu effeithiol, ymarferol ac effeithlon o ran cost/adnoddau fel y gellir cyflawni'r gofynion sydd wedi'u blaenoriaethu.
- Bydd y Cynllun Gweithredu Strategol yn cynnwys cydbwysedd rhwng diogelu a hybu rhywogaethau ac osgoi bod gwasanaethau'r BIP yn cael eu heffeithio/herio gan bresenoldeb y rhywogaethau hyn e.e. wiwerod, llygod Ffrengig, llygod, gwylanod, colomennod ac ati.
- Bydd y BIP yn ymateb i argymhellion y Datganiad Ardal sy'n cwmpasu Caerdydd a Bro Morgannwg pan y'i cyhoeddir gan Gyfoeth Naturiol Cymru.

Amcan 3 CGAN: Gwneud ein hamgylchedd naturiol yn fwy cydnerth drwy adfer cynefinoedd sydd wedi'u diraddio a chreu cynefinoedd

Er mwyn bodloni gofynion yr amcan hwn cymerir y camau canlynol:

- Nodi statws ac 'iechyd', rhwydweithiau cysylltiedig a lefel diraddiad a/neu ffyniant a thwf presennol cynefinoedd y BIP.
- Nodi a blaenoriaethu gofynion y cynefinoedd y mae'r brys mwyaf i'w cynorthwyo a'u cefnogi.
- Datblygu a rhoi ar waith gynllun gweithredu effeithiol, ymarferol ac effeithlon o ran cost/adnoddau er mwyn galluogi i'r gofynion sydd wedi'u blaenoriaethu gael eu cyflawni.

- Bydd y Cynllun Gweithredu yn cynnwys cydbwysedd rhwng diogelu a hybu cynefinoedd ac osgoi bod gwasanaethau'r BIP yn cael eu heffeithio/herio gan bresenoldeb y rhywogaethau hyn e.e. iechyd a diogelwch, atal a rheoli heintiau ac ati

Amcan 4 CGAN: Mynd i'r afael â'r prif bwysau ar rywogaethau a chynefinoedd

Cyflawnir y gofynion hyn drwy'r camau gweithredu a geir yn Amcanion 2 a 3.

Amcan 5 CGAN: Gwella ein tystiolaeth, ein dealltwriaeth a'n gwaith monitro

Bydd y BIP yn cyflawni hyn drwy'r camau gweithredu canlynol:

- Nodi gwybodaeth a data sydd angen eu casglu a'u coladu mewn perthynas â bioamrywiaeth.
- Sefydlu rhaglen ar gyfer monitro bioamrywiaeth er mwyn cyflwyno'r wybodaeth a'r data a gofnodir.
- Sefydlu a rhoi ar waith y mecanweithiau canlynol o ran adrodd:
  1. Datblygu dangosyddion perfformiad allweddol i fonitro perfformiad a chynnydd bioamrywiaeth.
  2. Canfod tueddiadau a phroffiliau parthed bioamrywiaeth.
  3. Cynnal gwaith o feincnodi bioamrywiaeth lle bo hynny'n bosibl.
  4. Integreiddio canfyddiadau i gynlluniau gweithredu gwella parhaus.
- Sefydlu proses adrodd fel mater o drefn i adrodd ar berfformiad bioamrywiaeth wrth y Grŵp Llywio Rheoli Amgylcheddol, fforymau cysylltiedig ac amlygu perfformiad yn adroddiad Cynaliadwyedd blynyddol y BIP.
- Cynnwys bioamrywiaeth yn yr archwiliadau ISO14001 gyda'r BSI.
- Rhoi ar waith raglen o fentrau ymwybyddiaeth a hyfforddiant bioamrywiaeth ar gyfer staff allweddol sydd â rolau a chyfrifoldebau am fioamrywiaeth.
- Amlygu perfformiad, cynnydd a chyflawniadau o ran bioamrywiaeth drwy'r BIP yn gyfan gan ddefnyddio llwybrau cyfathrebu priodol.

Amcan 6 CGAN: Rhoi fframwaith llywodraethu a chymorth ar waith i gyflawni'r amcanion

Cyflawnir y gofynion hyn drwy'r camau gweithredu a geir yn Amcanion 1 a 5.

17 Rhagfyr 2019